

Lagrådsremiss

Bättre anpassad undervisningstid i grundskolan, specialskolan och sameskolan

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 20 juli 2023

Lotta Edholm

Sofia Almqvist
(Utbildningsdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Lagrådsremissen innehåller förslag om ändringar i skollagen (2010:800) som innebär att elevens val tas bort i grundskolan, specialskolan och sameskolan. Ändringarna syftar till att frigöra undervisningstid till ämnen som behöver mer undervisningstid och därmed skapa bättre förutsättningar för alla elever att utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens mål.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2024 och tillämpas första gången på utbildning som påbörjas höstterminen 2024.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)	4
3	Ärendet och dess beredning	7
4	Vissa ämnen har för lite undervisningstid i relation till ämnets centrala innehåll	7
5	Nuvarande reglering	8
6	Elevens val ska tas bort i grundskolan, specialskolan och sameskolan	10
7	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	16
8	Konsekvenser	17
8.1	Vilka kan bli berörda?	17
8.2	Konsekvenser för kommunerna	18
8.3	Konsekvenser för enskilda huvudmän	19
8.4	Konsekvenser för staten	19
8.5	Konsekvenser för barn, elever och skolans personal	19
8.6	Konsekvenser för jämställdhet	21
8.7	Konsekvenser för integration och segregation	21
8.8	Europeiska unionen	22
9	Författningskommentar	22
Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian Bättre anpassad undervisningstid i grundskolan, specialskolan och sameskolan (U2022/04085)	25
Bilaga 2	Promemorians lagförslag	26
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	29

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).

2 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 4 §, 12 kap. 4 § och 13 kap. 4 § skollagen (2010:800) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

4 §¹

Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- musik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk, och
- teknik.

Härutöver ska det som ämnen finnas moderna språk som ska erbjudas varje elev inom ramen för språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.

Vidare ska det finnas *elevens val och skolans val. Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen.*

Skolans val får omfatta ett lokalt tillval, om Statens skolverk har godkänt en plan för undervisningen.

Vidare ska det finnas skolans val. Skolans val får omfatta ett lokalt tillval, om Statens skolverk har godkänt en plan för undervisningen.

12 kap.

4 §²

Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,

¹ Senaste lydelse 2017:620.

² Senaste lydelse 2017:620.

- idrott och hälsa,
- matematik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- rörelse och drama eller musik,
- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk,
- teckenspråk, och
- teknik.

För hörande elever gäller att ämnet musik ersätter ämnet rörelse och drama. För elever som tagits emot enligt 7 kap. 6 § första stycket 1 och 3 gäller att ämnet svenska ersätter ämnet teckenspråk, om dessa elever inte har behov av teckenspråk.

Härutöver ska det som ämnen finnas moderna språk som ska erbjudas varje elev inom ramen för språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.

Vidare ska det finnas *elevens val* Vidare ska det finnas skolans val. *Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen.*

13 kap.

4 §³

Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- musik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
- samiska,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk, och
- teknik.

Härutöver ska det som ämnen finnas moderna språk som ska erbjudas varje elev inom ramen för språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.

Vidare ska det finnas *elevens val* Vidare ska det finnas skolans val. *Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen.*

³ Senaste lydelse 2017:620.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.
 2. Lagen tillämpas första gången på utbildning som påbörjas höstterminen 2024.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen gav i regleringsbrevet för 2020 Statens skolverk i uppdrag att genomföra en översyn av timplanen för grundskolan och motsvarande skolformer (U2020/00527). I uppdraget ingick att analysera behovet av en omfördelning av tid mellan ämnen i syfte att skapa en bättre balans mellan undervisningens innehåll och den undervisningstid som anges i timplanen. Myndigheten skulle särskilt beakta möjligheten att utöka undervisningstiden i ett eller flera ämnen genom att minska eller ta bort undervisningstiden i elevens val.

Skolverket redovisade uppdraget den 17 mars 2021 (Redovisning av uppdrag om översyn av timplanen för grundskolan och motsvarande skolformer, 2021, Regeringskansliets dnr U2021/01957). Förslagen har där efter beretts vidare inom Regeringskansliet och i december 2022 remitterades departementspromemorian Bättre anpassad undervisningstid i grundskolan, specialskolan och sameskolan (U2022/04085). I promemorian föreslås ändringar i skolregleringen som rör den del av timplanerna för grundskolan, specialskolan och sameskolan som avser språkval, skolans val, elevens val och fördelningen av tid mellan vissa ämnen. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning över remissyttranden finns tillgänglig i Utbildningsdepartementet (U2022/04085).

4 Vissa ämnen har för lite undervisningstid i relation till ämnets centrala innehåll

Statens skolverk ska kontinuerligt bedöma behovet av utveckling av läroplaner och andra styrdokument för skolväsendet som regeringen beslutar om och vid behov föreslå ändringar av dessa. Myndigheten ska även utforma och kontinuerligt utveckla de styrdokument som myndigheten har bemyndigande att meddela föreskrifter om (5 § förordningen [2015:1047] med instruktion för Statens skolverk).

Skolverket har i en redovisning till regeringen bedömt att det finns stofffrängsel i vissa ämnen, dvs. att det centrala innehåll som ska behandlas i undervisningen är för omfattande i förhållande till den undervisningstid som är avsatt för ämnet i timplanerna (Redovisning av förslag till ändringar i kursplaner, kunskapskrav och ämnesplaner, 2019, Regeringskansliets dnr U2019/04348). Ett alltför omfattande centralt innehåll i förhållande till den tid som avsatts för ämnet kan leda till stress för både elever och lärare samt att lärare prioriterar bort vissa delar av innehållet, vilket kan leda till bristande djup och likvärdighet i undervisningen. Följden kan även bli att lärarnas utrymme att välja ytterligare innehåll utifrån egna didaktiska val, aktuella händelser eller elevernas intresse och erfarenhet blir alltför snäv. Ett alltför omfattande centralt innehåll riskerar därmed att leda till att eleverna inte utvecklas så långt som möjligt mot utbildningen mål.

Regeringen gav mot denna bakgrund Skolverket i uppdrag att genomföra en översyn av timplanen för grundskolan och motsvarande skolformer (U2020/00527). Översynen visar bl.a. att den verksamhet som bedrivs på den tid som är avsatt till elevens val är mycket skiftande. Skolverket konstaterar även att kvaliteten i elevens val varierar och att det finns tveksamheter gällande hur effektivt tiden används (Redovisning av uppdrag om översyn av timplanen för grundskolan och motsvarande skolformer, 2021, Regeringskansliets dnr U2021/01957).

Elevens val avskaffades den 2 juli 2023 i den anpassade grundskolan, som är en skolform för elever med intellektuell funktionsnedsättning (se 7 kap. 5–5 b §§ och 11 kap. 2 § skollagen [2010:800]). De frigjorda timmarna från elevens val har i denna skolform omfördelats så att de naturorienterade ämnena uppgår till 650 timmar och de samhällsorienterade ämnena till 790 timmar. För elever som läser ämnesområden har de timmar som frigjorts omfördelats så att de fem ämnesområdena estetisk verksamhet, kommunikation, motorik, vardagsaktiviteter och verklighetsuppfattning uppgår till 1 015 timmar. Fördelningsbar undervisningstid uppgår till 1 590 timmar (se propositionen Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning [prop. 2021/22:162], bet. 2021/22:UbU27, rskr. 2021/22:429).

Några motsvarande ändringar har inte gjorts för grundskolan, specialskolan och sameskolan. Specialskolan är en skolform för barn som på grund av sin funktionsnedsättning eller andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller anpassade grundskolan och som har vissa i skollagen angivna funktionsnedsättningar (7 kap. 6 § och 12 kap. 2 § skollagen). Sameskolan ger en utbildning med samisk inriktning som i övrigt motsvarar utbildningen i årskurserna 1–6 i grundskolan (13 kap. 2 § skollagen). Elever från sameskolan läser årskurs 7–9 i grundskolan.

Grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan och sameskolan är obligatoriska skolformer. I denna lagrådsremiss behandlas bara förslag avseende grundskolan, specialskolan och sameskolan, varför anpassade grundskolan inte behandlas nedan.

5 Nuvarande reglering

Det finns bestämmelser om garanterad undervisningstid, timplaner och skolarbetets förläggning

I skollagen regleras den garanterade undervisningstiden för varje elev i skolformerna grundskola, specialskola och sameskola, se 10 kap. 5 §, 12 kap. 5 § och 13 kap. 5 §.

Hur den garanterade undervisningstiden fördelas mellan ämnen regleras i timplanerna för dessa skolformer, vilka finns i bilaga 1, 3 och 4 till skolförordningen (2011:185). Fördelningen av undervisningstiden beslutas därmed av regeringen. Utöver undervisningen i ämnen ska det enligt skollagen och timplanerna även finnas språkval, skolans val och elevens val (10 kap. 4 §, 12 kap. 4 § och 13 kap. 4 § skollagen). I grundskolan får huvudmannen besluta om ytterligare undervisningstid utöver den garanterade undervisningstiden (9 kap. 3 § skolförordningen).

En elev ska delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen om eleven inte har giltigt skäl att utebli. Den obligatoriska verksamheten får omfatta högst 190 dagar per läsår och åtta timmar eller, i förskoleklassen och de två lägsta årskurserna, sex timmar per dag. Sådan verksamhet får inte förläggas till lördagar, söndagar eller andra helgdagar. Läsåret ska börja i augusti och sluta i juni. Dagarna för höst- och vårterminens början och slut beslutas av huvudmannen. Elevernas skolarbete ska förläggas måndag–fredag och vara så jämnt fördelat över dessa dagar som möjligt. Skolarbetet ska även förläggas så att eleverna så långt som möjligt får sammanhållna skoldagar. Det finns bestämmelser som avviker från bestämmelserna om skolarbetets förläggning när det gäller elever i bl.a. specialskolan (7 kap. 17 § skollagen och 3 kap. 3–5 §§ skolförordningen).

Elevens val

Elevens val infördes i samband med att läroplanen för de obligatoriska skolformerna, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94, beslutades utifrån propositionen En ny läroplan för grundskolan och ett nytt betygssystem för grundskolan, sameskolan, specialskolan och den obligatoriska särskolan (prop. 1992/93:220). Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen (10 kap. 4 §, 12 kap. 4 § och 13 kap. 4 § skollagen). Närmare reglering om elevens val finns i skolförordningen.

Den förberedande dansarutbildningen får avvika från skollagens bestämmelser

Inom grundskolan finns en förberedande dansarutbildning. Genom ett be- myndigande i skollagen får regeringen meddela föreskrifter om särskild utbildning i form av en förberedande dansarutbildning i grundskolan som får avvika från bestämmelserna i skollagen (10 kap. 6 a §). Bestämmelser om den förberedande dansarutbildningen finns i förordningen (2011:7) om dansarutbildning (dansarförordningen). I propositionen Ett steg framåt – en ny dansarutbildning (prop. 2010/11:19 s. 24) redovisar regeringen sina bedömningar om innehållet i dansarförordningen. Det anförs bl.a. att eleverna inte ska undervisas i ämnet idrott och hälsa samt att ämnena bild och slöjd ska reduceras. Eleverna bör dock enligt propositionen ha en möjlighet att på frivillig basis hämta in hela den ordinarie utbildningen i bild och slöjd inom ramen för elevens val. Detta regleras nu i 4 och 5 §§ dansarförordningen.

Skolans val

I timplanen för grundskolan och motsvarande skolformer anges att av den totala garanterade undervisningstiden ska ett visst antal timmar användas för skolans val. Skolans val ska användas för undervisning i ett eller flera ämnen. Det är rektorn som beslutar om hur skolans val ska användas. För grundskolan gäller att skolans val får omfatta ett lokalt tillval om Skolverket har godkänt en plan för undervisningen. För specialskolan gäller i stället att skolans val utöver undervisning i ett eller flera ämnen också får omfatta insatser avsedda att kompensera elevens funktionsnedsättning och andra särskilda insatser och praktisk arbetslivsorientering (se 10 kap. 4 §,

12 kap. 4 § och 13 kap. 4 § skollagen samt 9 kap. 9–11 §§, 11 kap. 8 och 9 §§ och 12 kap. 8 och 9 §§ skolförordningen).

Vid skolans val får antalet timmar i timplanen per stadium för ett ämne eller en ämnesgrupp minskas med högst 20 procent. Det antalet timmar som avsatts för svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik får dock inte minskas. I specialskolan får inte heller undervisningstiden för språkval eller elevens val minskas. I sameskolan får inte heller ämnet samiska eller elevens val minskas (bilaga 1, 3 och 4 skolförordningen).

6 Elevens val ska tas bort i grundskolan, specialskolan och sameskolan

Regeringens förslag: Elevens val i grundskolan, specialskolan och sameskolan ska tas bort.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Eskilstuna, Norrtälje, Ulricehamns och Malmö kommuner, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Friskolornas riksförbund, Sveriges Skolledare, Sveriges Lärare, Idéburna skolors riksförbund och Waldorfskolefederationen.*

Sveriges lärare, Sveriges skolledare och Friskolornas riksförbund anser att det är nödvändigt att ta bort elevens val och omfördela tiden för att minska den obalans som finns mellan vissa ämnens innehåll och den tid som finns avsatt. Även *SKR* och *Norrtälje kommun* är positiva till förslaget och framhåller stofffrånsel i vissa ämnen och att tiden från elevens val kan användas på ett bättre sätt. *Malmö kommun* framhåller att förslaget att ta bort elevens val och omfördela tiden skapar bättre förutsättningar för att genomföra de läroplansförändringar som började tillämpas hösten 2022.

Flera instanser bl.a. *Skolinspektionen* och *Ystads kommun* anser att förslaget att ta bort elevens val och omfördela tiden kan förbättra likvärdigheten i utbildningen. Skolinspektionen bedömer även att förslaget bör ge bättre förutsättningar för elevernas lärande och förbättrade kunskapsresultat.

Idéburna skolors riksförbund och *Waldorfskolefederationen* betonar att det har varit organisatoriskt svårt för mindre skolor att kunna genomföra undervisning inom elevens val och tillstyrker förslaget att elevens val tas bort och att tiden omfördelas.

Stockholms kommun är positiv till förslaget men ser en utmaning för de skolor som har profil- och spetsutbildningar. Kommunen ser därför gärna att möjligheten att ge undantag för denna typ av utbildningar ses över.

Några remissinstanser bl.a. *Föräldraalliansen Sverige* och *Vallentuna kommun* stödjer förslaget, men uttrycker en oro för vilka konsekvenser som ett borttagande av elevens val får för elevers studiemotivation.

Elevernas riksförbund, som avstyrker förslaget, ser också en risk för minskad motivation hos elever. Förbundet framhåller även, i likhet med bl.a. *Vallentuna kommun* och *Örebro kommun*, att det finns en risk för minskat elevinflytande. Elevernas riksförbund och *Barnombudsmannen* påpekar även att det inte framgår av promemorian att elever har varit inkluderade i utformningen av författningsförslaget.

Till dem som avstyrker eller framför kritik mot förslaget hör även *Konstfack*, *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm*, *Musikhögskolan i Malmö*, *Malmö universitet*, *Bildlärares Riksförening* och *Institutet för språk och folkminnen (Isolf)*. Flera av dessa instanser, bl.a. *Konstfack* och *Malmö universitet*, anser att elevers möjlighet till fördjupning minskar om elevens val tas bort och bl.a. *Musikhögskolan i Malmö* framhåller att ett borttagande av elevens val minskar elevers möjligheter att möta olika estetiska verksamheter. Några av remissinstanserna ifrågasätter även underlaget för förslaget, bl.a. saknar *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm* en tillräcklig granskning av hur elevens val används. I likhet med Stockholms kommun framför även dessa remissinstanser, bl.a. *Kungliga Musikaliska Akademien*, att det kan uppstå svårigheter för skolor med en profilinriktning om elevens val tas bort.

Skälen för regeringens förslag

Alla ämnen behöver en undervisningstid som är anpassad till ämnets centrala innehåll

Utbildning av hög kvalitet är enligt regeringen helt avgörande för Sveriges välstånd. En förutsättning för en utbildning av hög kvalitet i grundskolan, specialskolan och sameskolan är att det finns tillräckligt med tid avsatt för varje ämne så att undervisningen kan bedrivas med utgångspunkt i syftet och det centrala innehållet. Därmed ges eleverna goda förutsättningar att utvecklas mot utbildningens mål.

Som beskrivits i avsnitt 4 anser Skolverket att vissa ämnen i grundskolan, specialskolan och sameskolan har ett alltför omfattande centralt innehåll i förhållande till den undervisningstid som finns avsatt i timplanerna. I syfte att kursplanerna ska bli ett tydligare och bättre verktyg för lärare i undervisningen har myndigheten sett över och lämnat förslag till reviderade kursplaner för grundskolan, specialskolan och sameskolan. Regeringen har beslutat om ändringar i kursplanerna. Ändringarna baserades på Skolverkets förslag och trädde i kraft den 1 juli 2022. Trots dessa ändringar bedömer Skolverket att problemet med stofffrångsel kvarstår i vissa ämnen. Regeringen gör i likhet med Skolverket bedömningen att ett alltför omfattande centralt innehåll i relation till undervisningstiden kan leda till stress för både elever och lärare samt att lärare prioriterar bort vissa delar av innehållet, vilket kan leda till bristande djup och likvärdighet i undervisningen. Följden kan även bli att lärarnas utrymme att välja ytterligare innehåll utifrån egna didaktiska val, aktuella händelser eller elevernas intresse och erfarenhet blir alltför snäv. Ett alltför omfattande centralt innehåll riskerar därmed att leda till att kvaliteten i utbildningen försämras och att eleverna får sämre förutsättningar att utvecklas mot utbildningens mål. Alla ämnen behöver alltså en undervisningstid som är anpassad till ämnets centrala innehåll.

Den tid som används för elevens val kan användas bättre

Enligt skollagen ska undervisningen i elevens val syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen. Regeringen kan utifrån Skolverkets översyn konstatera att den verksamhet som bedrivs på den tid som är avsatt till elevens val är mycket skiftande. Det är inte möjligt att göra en allmängiltig beskrivning av verksamheten, eftersom den skiljer sig avsevärt såväl mellan huvudmän som mellan skolor. Detta är något som även framhålls av *Norrtälje kommun*, som beskriver att timmarna inom elevens val har använts på olika sätt på olika skolor och att det varit en utmaning som huvudman att bedöma kvaliteten på innehållet.

Vanliga aktiviteter inom elevens val är fördjupning i något ämne, i lågstadiet inte sällan i praktisk-estetiska ämnen, temadagar eller temaperioder, ”livskunskap”, mentorstid och information samt samlingar av olika slag. Dessutom används elevens val för att utöka tiden för profilämnen, för spetsutbildning och för att läsa ytterligare ett modernt språk, ett nybörjarspråk. Elevens val används också, om än i mindre utsträckning, för undervisning i modersmål, teckenspråk och samiska. I sammanhanget kan nämnas att elever även läser språk inom språkvalet och att skolor kan använda skolans val till mer undervisning i språk. För elever som ska erbjudas modersmålsundervisning finns även möjlighet till sådan språkundervisning.

Några remissinstanser, bl.a. *Kungliga Musikaliska Akademien* och *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm* anser att en tillräcklig granskning inte har gjorts av hur elevens val i dag används. *Bildlärares Riksförening* m.fl. anser även att centrala aktörer inom de estetiska ämnena inte har tillfrågats som remissinstanser och att de borde bjudits in till dialog under utredningsarbetet. Regeringen delar inte dessa bedömningar, utan anser att Skolverkets redovisning av uppdraget om en översyn av timplanerna ger en tillräckligt tydlig bild av bl.a. hur elevens val används. Regeringen kan vidare konstatera att olika intresseorganisationer har varit delaktiga i processen bl.a. genom Skolverkets samråd med ämnesföreningar och ämnesläraresföreningar och vid remittering av förslagen.

Regeringen anser, i likhet med Skolverket och bl.a. *SKR, Friskolornas riksförbund* samt *Ystad kommun*, att det är rimligt att anta att kvaliteten i den undervisning som bedrivs inom elevens val varierar och att det finns tveksamheter gällande hur effektivt tiden används. Vidare framgår av Skolverkets översyn att utbudet av aktiviteter inom elevens val ofta styrs av vilka lärarresurser som finns, snarare än utifrån elevernas önskemål. Ett begränsat utbud av aktiviteter riskerar att påverka elevernas faktiska valmöjligheter. Regeringen delar Skolverkets bedömning att elevens val kan ta stora resurser i anspråk utan att ge särskilt goda resultat. Även *Idéburna skolors riksförbund* och *Waldorfskolefederationen* betonar resursfrågan och framhåller att det har varit organisatoriskt svårt för mindre skolor att kunna genomföra undervisning inom elevens val, resursmässigt men även innehållsmässigt.

Regeringen bedömer med stöd av ovanstående att tiden från elevens val kan användas bättre. I likhet med bl.a. *Skolinspektionen* anser regeringen att ett borttagande av elevens val och en omfördelning av den undervisningstid som frigörs till ämnen där det behövs mer tid kan förbättra förut-

sättningarna för elevers lärande, öka likvärdigheten i utbildningen och förbättra elevernas kunskapsresultat.

Tiden inom respektive ämne och skolans val kan användas för att ge utrymme för fördjupning och profilinriktning

Regeringen kan konstatera att flera remissinstanser ser risker kopplat till de praktisk-estetiska ämnena om elevens val tas bort. *Bildläraryrket Riksförening* m.fl. anser att elevers möjligheter till fördjupning i dessa ämnen försämras om elevens val tas bort, vilket kan få negativa konsekvenser för eleverna. *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm* m.fl. framhåller bl.a. att estetiska kunskaper är viktiga som eget kunskapsinnehåll, för att skapa variation under skoldagen och ge elever möjlighet till en allmänkulturell bildning. *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm* framhåller även att elever som studerar musik i någon form av fördjupning vet att de kontinuerligt måste öva för att utvecklas på ett instrument eller sång, vilket ger en insikt och disciplin som skapar goda spridningseffekter till andra skolämnen. Vidare framhåller bl.a. *Konstfack* att ett borttagande av elevens val minskar elevers möjligheter att möta olika estetiska verksamheter, vilket i förlängningen bl.a. inskränker möjligheter för elever som drömmer om yrken inom det estetiska området och motverkar en bred rekryteringsbas till högskolestudier inom konstnärliga utbildningar. *Kungliga Musikaliska Akademien* befarar även sämre förutsättningar för den långsiktiga kompetensförsörjningen av svenska musiker samt en försvagad ställning för musik i samhället.

Regeringen instämmer i att estetiska ämnen är viktiga bl.a. för att främja barns- och elevers allsidiga personliga utveckling. Däremot anser regeringen att effekterna av att ta bort de 177 timmar som finns för elevens val, vilket jämnt fördelat över alla årskurser i grundskolan innebär cirka 30 minuter i veckan, måste ses mot bakgrund av att eleverna fortfarande ges undervisning i de estetiska ämnena. Regeringen bedömer att alla elever genom den tid som i timplanen är avsatt för dessa ämnen både får möta olika estetiska verksamheter, vilket bl.a. bidrar till en variation av uttrycksformer och arbetssätt under skoldagen, och ges möjlighet att utveckla goda kunskaper i ämnena. Därtill kommer att eleverna efter den obligatoriska utbildningen kan välja det estetiska programmet i gymnasieskolan.

När det gäller språk framhåller *Institutet för språk och folkminnen (Isosf)* bl.a. att ett borttagande av elevens val innebär färre möjligheter för elever att välja modersmålsämnet och ytterligare ett modernt språk (nybörjarspråk). Regeringen bedömer dock att flertalet av de elever som i dag läser språk inom elevens val vid ett borttagande av elevens val kan läsa språket på annat sätt. Som tidigare framgått kan elever läsa språk inom språkvalet och skolor kan även använda skolans val till mer undervisning i språk. Av den totala garanterade undervisningstiden kan ett visst antal timmar omfördelas mellan ämnen inom ramen för skolans val. Detta ger en möjlighet till fördjupning och profilering, bl.a. i språk. I promemorian föreslås även att huvudmännen inom ramen för skolans val ska få erbjuda undervisning i nybörjarspråk. Det föreslås också att det vid skolans val inte ska vara möjligt att minska antalet timmar i språkval. Promemorians förslag är att detta regleras i bilaga 1, 3 och 4 skolförordningen och i förordningarna om läroplanerna och förslaget omfattas därmed inte av

denna lagrådsremiss. Modersmålsundervisning kan inte bara förläggas inom elevens val, utan även inom språkvalet eller utanför den garanterade undervisningstiden. Sammantaget bedömer regeringen därmed att det även utan elevens val kommer finnas goda möjligheter för elever att läsa språk.

Trots möjligheten att använda skolans val till fördjupning och profilering framför flera remissinstanser att ett borttagande av elevens val kan skapa svårigheter för skolor med en profil- eller spetsinriktning. *Stockholms kommun* anser att dessa skolor får svårare att skapa rimliga skoldagar för eleverna även om tiden från skolans val tas i anspråk. Kommunen anser att ett borttagande av elevens val kommer att ha negativ inverkan på kvaliteten och att det på sikt kan innebära att profiler avvecklas och ser därför gärna att möjligheten att ge undantag för denna typ av utbildningar ses över. Regeringen anser dock inte att det är lämpligt eller möjligt att genom undantag ha kvar elevens val för vissa skolor. Dessutom ska eleverna inom elevens val erbjudas ett allsidigt urval av ämnen (se bl.a. 9 kap. 8 § skolförordningen). Detta innebär att bestämmelser om skolans val är bättre lämpade för att skapa profiler på skolnivå. Regeringen delar promemorians bedömning att skolor som använder elevens val till t.ex. profilämnen av olika slag i stället kan använda tiden från skolans val, vilket är något som stöds av bl.a. *Idéburna skolors riksförbund*, *Waldorfskolofederationen* och *Örebro kommun*. Regeringen anser i likhet med bl.a. Skolverket och dessa remissinstanser att skolans val skapar möjlighet för skolor att profilera sig och att göra lokala anpassningar.

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, *Musikhögskolan i Malmö* och *Stockholms Musikpedagogiska Institut* m.fl. framhåller dock att det för skolor med profilinriktningar knappt är möjligt att använda mer tid inom skolans val för t.ex. ämnet musik. Detta eftersom det skulle innebära att antalet timmar skulle behöva minskas ännu mer i andra ämnen. *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm* m.fl. anser att detta sannolikt skulle påverka ämnen med liten undervisningstid, som t.ex. bild och slöjd negativt. Regeringen kan dock konstatera att det finns goda möjligheter att omfördela tiden inom ramen för skolans val, som tillåter en omfördelning i grundskolan med 600 timmar. Samtidigt innebär skolans val att undervisningstid omfördelas mellan ämnen och att rektorn därmed måste göra en prioritering. Men det finns även utrymme för huvudmannen i grundskolan att gå utöver den minsta garanterade undervisningstiden och därigenom ge eleverna mer undervisning i t.ex. ett profilämne. Det får ske inom ramen för de begränsningar som finns för den obligatoriska verksamheten vad gäller bl.a. skoldagens längd (7 kap. 17 § skollagen och 9 kap. 3–5 §§ skolförordningen). När det gäller utbildningar som bedrivs med stöd av förordningen (2011:355) om försöksverksamhet med riksrekryterande spetsutbildning i grundskolans högre årskurser, kan nämnas att spetsutbildningen enligt förordningen inte behöver följa den fördelning av undervisningstiden som följer av timplanen för grundskolan.

Borttagande av elevens val ger mer tid för det centrala innehållet

Enligt barnkonventionen ska barnets åsikter beaktas vid alla åtgärder som rör barnet (artikel 12). Barn och elever ska ges inflytande över utbildningen och de ska stimuleras till att ta aktiv del i arbetet med att

vidareutveckla utbildningen. Några remissinstanser, bl.a. *Elevernas riksförbund*, framför att förslaget att ta bort elevens val riskerar att minska elevens inflytande och studiemotivation. Förbundet håller samtidigt med om att det finns en problematik kring utformningen av elevens val och att det ofta är utformat på ett ineffektivt sätt som i praktiken inte innebär självbestämmande och möjlighet att fördjupa sig i ett intresse. Elevernas riksförbund anser dock att utformningen av elevens val bör ses över, i stället för att tas bort. Regeringen har förståelse för den oro som framkommer om att elevernas möjligheter att själva påverka sin utbildning kommer att minska om elevens val tas bort. Samtidigt är inte elevinflytande begränsat till elevens val. Elevers möjlighet att påverka finns framför allt inom ramen för undervisningen i skolans ämnen samt genom t.ex. elevråd och andra liknande strukturer (se 4 kap. 9–11 §§ skollagen). När det gäller elevers studiemotivation, bedömer regeringen i likhet med bl.a. *Norrtälje kommun* att förslaget skapar bättre möjligheter att hinna med det centrala innehållet. Lärarnas utrymme att välja ytterligare innehåll utifrån bl.a. aktuella händelser eller elevernas intresse och erfarenhet kan därmed öka, vilket regeringen bedömer kan stärka elevernas studiemotivation.

När det gäller elevers inflytande framför vidare bl.a. *Elevernas riksförbund* och *Barnombudsmannen* att det inte framkommer i promemorian att elever varit delaktiga i utformningen av förslaget att ta bort elevens val och omfördela tiden. Som nämnts ska enligt barnkonventionen barnets åsikter beaktas vid alla åtgärder som rör barnet (artikel 12). Regeringen kan dock konstatera att elever har varit delaktiga genom att Skolverket i arbetet med uppdraget om översyn av timplanerna har genomfört samråd med representanter för Sveriges elevråd och att den promemoria som ligger till grund för denna lagrådsremiss har remitterats till bl.a. Elevernas riksförbund och Sveriges Elevråd.

Bestämmelserna om elevens val ska tas bort

Som nämnts har kursplanerna för grundskolan, specialskolan och sameskolan reviderats. Regeringen anser, i linje med vad som framförts av *Sveriges skolledere*, att större ambitionshöjningar i läroplaner bör leda till överväganden om även timplanerna behöver ses över. Regeringen kan konstatera att i samband med att undervisningstiden utökades i timplanen för ämnena matematik och idrott och hälsa under åren 2018 till och med 2021, minskades antalet timmar i elevens val i grundskolan från 382 till 177. På motsvarande sätt har ändringar gjorts även i timplanerna för specialskolan och sameskolan. Därmed har möjligheterna att uppfylla de ursprungliga intentionerna om fördjupning och breddning i skolans ämnen och att organisera studier i moderna språk och modersmål redan blivit avsevärt mindre samtidigt som möjligheten att ytterligare reducera tiden i elevens val är begränsad. Som har nämnts i avsnitt 4 har riksdagen redan fattat beslut om att från den 2 juli 2023 ta bort elevens val för anpassade grundskolan. Det är därmed angeläget att motsvarande görs för de övriga obligatoriska skolformerna då regeringen är mån om att det inte ska finnas skillnader mellan skolformerna, om det inte finns skäl som talar för det.

Inom den förberedande dansarutbildningen, som nämns i avsnitt 5, ska eleverna ges möjlighet att läsa bild och slöjd inom elevens val. Enligt

uppgifter från skolledningen för de två skolor som bedriver den förberedande dansarutbildningen är undervisningen i ämnena bild och slöjd helt reducerad, dvs. eleverna läser inte dessa ämnen. Eleverna läser inte heller bild och slöjd inom ramen för elevens val. Regeringen gör därför bedömningen att ett borttagande av möjligheten att läsa bild och slöjd som elevens val i praktiken inte kommer att innebära någon skillnad för eleverna i den förberedande dansarutbildningen.

Som beskrivs i avsnitt 4 finns det stofffrängsel i vissa ämnen. Detta kan leda till stress för både elever och lärare, att lärare prioriterar bort vissa delar av innehållet, att lärarnas utrymme att välja ytterligare innehåll utifrån egna didaktiska val, aktuella händelser eller elevernas intresse och erfarenhet blir alltför snäv och att eleverna sammantaget får sämre förutsättningar att utvecklas mot utbildningens mål. Regeringen delar bl.a. Sveriges lärares uppfattning att stofffrängseln är ett problem. Regeringen föreslår därför att bestämmelserna om elevens val i skollagen ska tas bort för att frigöra undervisningstid som kan fördelas till ämnen som bedöms behöva mer tid. Det kan bl.a. innebära att undervisningstid fördelas till ämnen med stofffrängsel. Förslaget bedöms skapa bättre förutsättningar för alla elever att utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens mål.

Den närmare fördelningen av den tid som frigörs från elevens val mellan ämnen kommer att regleras i bilaga 1, 3 och 4 skolförordningen. Hur tiden från elevens val ska fördelas ingår därför inte i lagrådsremissen. Som nämns i avsnitt 5 finns, med stöd av ett bemyndigande i 10 kap. 6 a § skollagen, bestämmelser om den förberedande dansarutbildningen i dansarförordningen. Avsikten är att i den förordningen ta bort bestämmelsen om elevens val.

7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna i skollagen ska träda i kraft den 1 juli 2024 och tillämpas första gången på utbildning som påbörjas höstterminen 2024.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna lämnar inga synpunkter på tidpunkten för ikraftträdandet. Av de remissinstanser som yttrar sig om ikraftträdandet är majoriteten positiva eller har inga invändningar mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Statens skolinspektion, Statens skolverk, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Myndigheten för delaktighet, Eskilstuna, Norrtälje, Ulricehamns, Uppvidinge* och *Åre kommuner* samt *Sveriges Skolledare*.

Sveriges Skolledare framför att ett ikraftträdande den 1 juli 2024 innebär att det under en relativt lång övergångsperiod fortsätter vara en obalans mellan läroplanernas innehåll och tillgänglig tid. Förbundet konstaterar dock att det inte är möjligt att genomföra ändringarna redan höstterminen 2023, då det påverkar den långsiktiga planeringen av bemanning, lokaler och andra resurser i skolan och stödjer därför förslaget. Inte heller

Ulricehamns kommun anser att det är realistiskt att förändringarna träder i kraft tidigare än inför läsåret 2024/2025.

Åre kommun anser att förslaget om ikraftträdandet är bra, förutsatt att beslut fattas i god tid så att nödvändiga anpassningar inom organisationen hinner göras inför höstterminen 2024.

Några remissinstanser, bl.a. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Friskolornas riksförbund*, framhåller att ett ikraftträdande den 1 juli 2024 kan skapa svårigheter med kompetensförsörjningen. *SKR* framhåller att det kan bli svårt för flera skolor att ha lärare med rätt kompetens på plats till höstterminen 2024 eftersom det finns stor brist på vissa lärargrupper i vissa kommuner. Även *Örebro kommun* framhåller att förslaget om ikraftträdandet kan innebära en för kort tid till förberedelser för de föreslagna förändringarna.

Sveriges Lärare är däremot kritiska mot att förslaget föreslås träda i kraft först höstterminen 2024, vilket förbundet anser medför onödigt tidspress och en påtvingad diskrepans mellan kursplanernas innehåll och tiden i timplanerna ännu ett år. Förbundet anser att ändringarna kan införas från höstterminen 2023 då de flesta skolor redan förberett sig för denna förändring. Även *Historielärarnas förening* framhåller vikten av att förslaget genomförs skyndsamt.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser i likhet med bl.a. *Sveriges Skolledare*, *Sveriges lärare* och *Historielärarnas förening* att ändringarna i skollagen bör träda i kraft så snart som möjligt för att frigöra undervisningstid till ämnen och därmed att skapa bättre förutsättningar för alla elever att utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens mål. Regeringen instämmer dock med bl.a. *SKR*, *Friskolornas riksförbund* och *Åre kommun* att huvudmännen behöver förberedelsetid för att säkerställa att nödvändiga anpassningar hinner genomföras. Huvudmän kan bl.a. behöva se över disponeringen av personal. Ändringarna bör vidare införas inför ett nytt läsår, och då är ett ikraftträdande möjligt tidigast inför läsåret 2024/25. Regeringen bedömer att detta ger huvudmännen rimligt med tid för att förbereda sina verksamheter på förändringen.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att ändringarna i skollagen ska träda i kraft den 1 juli 2024 och tillämpas första gången på utbildning som påbörjas höstterminen 2024.

8 Konsekvenser

8.1 Vilka kan bli berörda?

Förslaget att ta bort elevens val i grundskolan, specialskolan och sameskolan berör elever i årskurs 1–9 i grundskolan, årskurs 1–10 i specialskolan och årskurs 1–6 i sameskolan. Läsåret 2022/23 gick ca 1 110 000 elever i grundskolan, varav ca 540 000 var flickor och ca 580 000 var pojkar. I sameskolan gick samma läsår 185 elever, varav 101 var flickor och 84 var pojkar. I specialskolan gick samma läsår 784 elever, varav 296 var flickor och 488 var pojkar. Förslaget påverkar såväl statliga, kommunala som enskilda huvudmän, rektorer och undervisande lärare.

8.2 Konsekvenser för kommunerna

Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Enligt regeringsformen bör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett inskränkningen (14 kap. 3 §). Innebörden av bestämmelsen är att en eventuell inskränkning i den kommunala självstyrelsen ska prövas mot en proportionalitetsprincip.

Regeringen bedömer att förslaget att ta bort elevens val inte utgör ett nytt åliggande för kommunerna. Detta eftersom förslaget inte innebär en utökning av den totala undervisningstiden. Ett borttagande av elevens val innebär dock en viss begränsning av kommunernas valmöjlighet eftersom huvudmannen i dag bestämmer vilket allsidigt urval av ämnen som eleverna ska erbjudas inom elevens val (se t.ex. 9 kap. 8 § skolförordningen). Emellertid finns skolans val kvar. I timplanen för grundskolan och motsvarande skolformer anges att ett visst antal timmar av den totala garanterade undervisningstiden ska användas för skolans val. Skolans val ska användas för undervisning i ett eller flera ämnen. Skolor som använder elevens val till t.ex. profilämnena av olika slag kan alltså i stället använda tiden från skolans val. Regeringen gör således bedömningen att förslaget innebär en viss begränsning av den kommunala självstyrelsen. Detta mycket begränsade ingrepp i den kommunala självstyrelsen bedöms vara proportionerligt i förhållande till syftet att frigöra undervisningstid till ämnen som har behov av utökad tid. Genom en bättre balans mellan ämnens centrala innehåll och den tid som finns avsatt i timplanen skapas bättre förutsättningar för alla elever att utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens mål.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget beräknas få små ekonomiska konsekvenser för kommunerna då det sammanlagda antalet lärarledda timmar inte utökas. Några remissinstanser, bl.a. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Malmö kommun* framhåller dock att förslaget att ta bort elevens val och omfördela tiden kan få ekonomiska konsekvenser. Exempelvis framför *SKR* att det visserligen inte föreslås någon utökning av den minsta garanterade undervisningstiden men att det är högst troligt att många skolor kommer att behöva anställa nya lärare i berörda ämnen. Regeringen delar inte *SKR:s* bedömning utan anser att förslaget får små ekonomiska konsekvenser för kommunerna då det sammanlagda antalet lärarledda timmar inte utökas. Eftersom undervisningstiden kommer att omfördelas från elevens val till ämnen kan en omDispositionering av personal dock behöva göras, något som i ett inledande skede kan innebära en viss kostnad. Vidare kan vissa administrativa kostnader tillfälligtvis öka. Sammantaget bedöms dock dessa kostnader som marginella och bör därmed inte ersättas av staten.

8.3 Konsekvenser för enskilda huvudmän

Regeringen bedömer att förslaget i denna lagrådsremiss påverkar enskilda huvudmän på samma sätt som kommunala huvudmän. Vidare saknas skäl att anta att förslaget får konsekvensen att fler eller färre elever kommer att välja fristående skolor. Varken konkurrensen mellan kommunala och fristående skolor eller mellan olika fristående skolor bedöms således påverkas. Små företag kan inte heller förväntas påverkas på ett sådant ingripande sätt att några undantag bör göras för dessa. Ett borttagande av elevens val bedöms, av samma skäl som för kommunala huvudmän, inte medföra ökade kostnader för enskilda huvudmän.

Sammantaget bedömer regeringen att förslaget inte medför några särskilda konsekvenser för de enskilda huvudmännen i förhållande till kommunerna, eftersom alla huvudmän berörs i lika stor utsträckning av de föreslagna bestämmelserna.

8.4 Konsekvenser för staten

Staten är genom Specialpedagogiska skolmyndigheten och Sameskolstyrelsen huvudman för specialskolan och sameskolan (2 kap. 4 § skollagen). Regeringen bedömer att dessa skolformer påverkas på liknande sätt av förslaget som övriga obligatoriska skolformer. Inte heller för staten som huvudman bedöms förslaget få några betydande organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser.

Statens skolverk bedöms få en begränsad och tillfälligt ökad kostnad för t.ex. information och kommunikation kring förändringen. Regeringen anser att dessa ökade kostnader bör rymmas inom de budgetramar som myndigheten tilldelas genom sitt förvaltningsanslag.

8.5 Konsekvenser för barn, elever och skolans personal

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) är svensk lag sedan den 1 januari 2020. Sverige har också åtagit sig att följa FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Enligt barnkonventionens grundprinciper ska varje barn ha samma rättigheter till utbildning och utveckling (artiklarna 2, 6, 28 och 29) och vid alla åtgärder som rör barn ska barnets åsikter beaktas och det ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa (artiklarna 3 och 12). Enligt skollagen ska alla oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet. Vidare ska utbildningen vara likvärdig inom varje skolform oavsett var i landet den anordnas. Skolan ska ge alla elever förutsättningar att nå målen för utbildningen. I all utbildning och annan verksamhet enligt skollagen som rör barn ska barnets bästa vara utgångspunkt. Med barn avses varje människa under 18 år. Barnets inställning ska så långt det är möjligt klarläggas. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som

rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad (1 kap. 8–10 §§ och 3 kap. 2 § skollagen).

Regeringen bedömer att förslaget att ta bort elevens val i grundskolan, specialskolan och sameskolan kommer att ge en positiv effekt för eleverna då undervisningstid frigörs och kan omfördelas till ämnen där det finns behov av mer undervisningstid. En sådan omfördelning ger mer tid för breddning och fördjupning i ämnen där det finns sådana behov samt ökar lärarnas möjligheter att välja ytterligare innehåll utifrån bl.a. aktuella händelser eller elevernas intresse och erfarenhet, vilket bedöms stärka elevernas studiemotivation och innebära bättre förutsättningar för eleverna att nå goda kunskapsresultat. Dessutom bedömer regeringen att en sådan ändring ger lärarna bättre förutsättningarna att på ett adekvat sätt ta upp alla områden som beskrivs i det centrala innehållet, något som kan bidra till att öka likvärdigheten i utbildningen över landet.

Som framgår i avsnitt 6 framför bl.a. *Elevernas riksförbund* och *Barnombudsmannen* att det inte framkommer att elever varit delaktiga i utformningen av förslaget att ta bort elevens val och omfördela tiden. Regeringen anser att elever har varit delaktiga i processen genom att Skolverket genomfört samråd med representanter för elever och genom remittering av den promemoria som ligger till grund för lagrådsremissen till bl.a. elevorganisationer och andra organisationer som företräder barn och unga.

En följd av att elevens val tas bort är att det inte längre finns möjlighet att läsa ämnet modersmål inom elevens val. Det kommer inte heller att vara möjligt att läsa teckenspråk eller samiska i sameskolan inom elevens val. Enligt Skolverkets redovisning av uppdraget om översyn av timplanerna, saknas statistik över hur vanligt det är att förlägga modersmålsundervisning som elevens val, men det bedöms som ovanligt. Läsåret 2019/20 läste färre än fem elever samiska och en elev läste teckenspråk för hörande som elevens val (Redovisning av uppdrag om översyn av timplanen för grundskolan och motsvarande skolformer, 2021). Dessa användningsområden förekommer således i liten omfattning. Som framgår av avsnitt 6, läser elever även språk inom språkvalet och skolor kan använda skolans val till mer undervisning i språk. Modersmålsundervisning kan inte bara förläggas inom elevens val, utan även inom språkvalet eller utanför den garanterade undervisningstiden.

Nuvarande lärare i ämnen som i dag erbjuds inom elevens val, kommer att beröras av förslaget. Eftersom det varierar stort hur elevens val används på olika skolor anser regeringen dock att det är svårt att bedöma vilka ämnen och lärare som framför allt påverkas av att elevens val tas bort.

Flera remissinstanser framför att förslaget även kan medföra organisatoriska svårigheter, bl.a. anser *Göteborgs kommun* att förslaget kan försvåra schemalaggningen. *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm* m.fl. bedömer att tjänsteunderlaget för musiklärare kommer att minska, vilket kan leda till att lärarna kan behöva arbeta på flera skolor och kan få problem att t.ex. delta i övergripande verksamhetsarbete. *Sveriges Skolledare* framhåller även att förslaget kan försämra elevers möjlighet till deltagande i kulturskola, då tider för skolskjutsar kan begränsa elevernas flexibilitet att medverka i aktiviteter utanför skoltid. Regeringen har förståelse för att förslaget innebär att huvudmän både behöver se över sin organisation inom olika områden och fördelning av personal. Eftersom förslaget om att ta bort elevens val föreslås träda i kraft först i juli 2024 för

att tillämpas första gången på utbildning som påbörjas höstterminen 2024, bedömer dock regeringen att det finns tillräckligt med tid för huvudmän och skolor att förbereda och genomföra nödvändiga anpassningar av verksamheten.

8.6 Konsekvenser för jämställdhet

Skolans jämställdhetsuppdrag regleras såväl i 1 kap. 5 § skollagen som i läroplanerna för skolväsendets samtliga skolformer. Skolan ska bl.a. verka för jämställdhet genom att gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för alla människor, oberoende av könstillhörighet. Alla som arbetar i skolan ska bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor.

Regeringen anser emellertid att jämställdheten i skolan kan stärkas. Flickor som grupp når exempelvis bättre kunskapsresultat än pojkar, vilket innebär att en större andel av pojkarna inte når behörighet till gymnasieskolans nationella program (Skolverkets statistik, www.skolverket.se). På sikt kan detta leda till en ökad risk att inte få tillträde till arbetsmarknaden, vilket i sin tur kan leda till utanförskap, kriminalitet och ohälsa. Ytterligare en skillnad mellan flickor och pojkar är upplevd stress i skolan, något som kan påverka både välbefinnande och kunskapsresultat negativt. Flickor som grupp upplever i större utsträckning stress än pojkar (Skolverket, Attityder till skolan, 2018).

Regeringen bedömer i likhet med promemorian att åtgärder som kan höja alla elevers, men särskilt pojkars, kunskapsresultat och minska upplevelsen av stress därmed bör kunna bidra till en positiv utveckling för jämställdheten i skolan, och på sikt för jämställdheten i samhället i övrigt. Några remissinstanser bl.a. *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm* ifrågasätter att elevers och särskilt flickors stress skulle minska samt att pojkarna skulle gynnas kunskapsmässigt med mer tid i samhälls- och naturorienterande ämnen och efterfrågar det vetenskapliga underlaget för påståendet. Regeringen vill i sammanhanget framhålla att det alltid finns en osäkerhet vid bedömningen av effekter och att omfattningen av dessa inte bör överdrivas. Samtidigt är det enligt regeringen ett rimligt antagande att en bättre balans mellan den undervisningstid som eleverna ges i ett ämne och det innehåll som ska behandlas i undervisningen totalt sett kan leda till minskad stress och bättre kunskapsutveckling i dessa ämnen. Att eleverna får mer undervisning i ämnen där det i dagsläget finns för lite undervisningstid i relation till det centrala innehållet bör vara gynnsamt för alla elever.

8.7 Konsekvenser för integration och segregation

Alla barn och elever ska ges bra förutsättningar att få en god utbildning. Fullföljd skolgång med goda kunskapsresultat är viktigt för möjligheterna att etablera sig på arbetsmarknaden och i samhällslivet samt bidrar till att minska risken för utanförskap och kan förebygga brottslighet bland unga. Utrikes födda elever som har börjat i svensk skola efter ordinarie skol-

startsålder har ofta sämre förutsättningar att uppnå goda kunskapsresultat. Även elever som har en mindre gynnsam socioekonomisk bakgrund, framför allt när det gäller föräldrars utbildningsnivå, kan ha sämre förutsättningar att uppnå goda kunskapsresultat i skolan och riskerar därmed sämre framtidsutsikter.

Flera remissinstanser anser att förslaget att ta bort elevens val kan påverka segregationen negativt. *Kungliga Musikaliska Akademien* anser t.ex. att barn och unga från socioekonomiskt utsatta hem inte har samma förutsättningar att få ägna sig åt musik och att det i synnerhet är dessa som gynnas av att skolan erbjuder en chans till fördjupade kunskaper. *Konstfack* framhåller att de praktisk-estetiska ämnena har betydelse genom att skapa en möjlighet för exempelvis nyanlända elever att kommunicera på olika sätt, samt att ämnena ger utrymme för individens behov av att kunna uttrycka sig och få möjlighet att visa kompetenser inom olika kunskapsområden, även om tal- och skriftspråk har brister. Regeringen instämmer i att dessa ämnen är viktiga både för att alla elever ska ges möjlighet att möta olika estetiska uttrycksformer och arbetssätt i skolan och för att elever ska ges möjlighet att få visa sin kompetens inom olika områden. Däremot delar regeringen inte bedömningen att förslaget riskerar att påverka segregationen negativt. Genom att elevens val tas bort frigörs undervisningstid som kan omfördelas till ämnen där det finns behov av mer undervisningstid. Regeringen bedömer att en sådan omfördelning stärker möjligheterna för alla elever att uppnå goda kunskapsresultat och att det kan ha särskilt stor betydelse för elever med sämre grundförutsättningar. Regeringen bedömer även att alla elever kan möta estetisk verksamhet och utveckla sina kunskaper inom de praktisk-estetiska ämnena inom den tid som är avsatt i timplanen. Dessutom finns möjligheten att utöka tiden i ämnen som skolan väljer att prioritera inom ramen för skolans val. Sammantaget bedömer regeringen att förändringen kan förväntas bli positiv för integrationen samt bidra till att minska och motverka socioekonomisk segregation.

8.8 Europeiska unionen

Förslaget berör inte frågor som regleras i EU-rätten.

9 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)

10 kap.

4 § Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,

- matematik,
- musik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk, och
- teknik.

Härutöver ska det som ämnen finnas moderna språk som ska erbjudas varje elev inom ramen för språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.

Vidare ska det finnas skolans val. Skolans val får omfatta ett lokalt tillval, om Statens skolverk har godkänt en plan för undervisningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser som anger vilka ämnen och tillval som undervisningen i grundskolan ska omfatta.

I paragrafens *tredje stycke* tas elevens val samt beskrivningen av dess syfte bort. Det innebär att undervisningen inte längre ska omfatta elevens val.

Övervägandena finns i avsnitt 6.

12 kap.

4 § Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- rörelse och drama eller musik,
- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk,
- teckenspråk, och
- teknik.

För hörande elever gäller att ämnet musik ersätter ämnet rörelse och drama. För elever som tagits emot enligt 7 kap. 6 § första stycket 1 och 3 gäller att ämnet svenska ersätter ämnet teckenspråk, om dessa elever inte har behov av teckenspråk.

Härutöver ska det som ämnen finnas moderna språk som ska erbjudas varje elev inom ramen för språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.

Vidare ska det finnas skolans val.

Paragrafen innehåller bestämmelser som anger vilka ämnen och tillval som undervisningen i specialskolan ska omfatta.

I paragrafens *fjärde stycke* tas elevens val samt beskrivningen av dess syfte bort. Det innebär att undervisningen inte längre ska omfatta elevens val.

Övervägandena finns i avsnitt 6.

13 kap.

4 § Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- musik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
- samiska,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk, och
- teknik.

Härutöver ska det som ämnen finnas moderna språk som ska erbjudas varje elev inom ramen för språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.

Vidare ska det finnas skolans val.

Paragrafen innehåller bestämmelser som anger vilka ämnen och tillval som undervisningen i sameskolan ska omfatta.

I paragrafens *tredje stycke* tas elevens val samt beskrivningen av dess syfte bort. Det innebär att undervisningen inte längre ska omfatta elevens val.

Övervägandena finns i avsnitt 6.

Sammanfattning av promemorian Bättre anpassad undervisningstid i grundskolan, specialskolan och sameskolan (U2022/04085)

I promemorian föreslås ändringar i skolregleringen som rör den del av timplanerna för grundskolan, specialskolan och sameskolan som avser språkval, skolans val, elevens val och fördelningen av tid mellan vissa ämnen. För att minska den s.k. stoffträngseln, dvs. den obalans som uppstår när kraven på vad ett ämne ska omfatta inte står i proportion till den tid som har avsatts för ämnet i timplanen, föreslås att elevens val ska tas bort och att tiden från elevens val omfördelas till framför allt samhällsorienterande och naturorienterande ämnen, men även till vissa praktiskestetiska ämnen. Eftersom elever därmed inte längre kommer att kunna läsa ett nybörjarspråk (inklusive teckenspråk för hörande) inom ramen för elevens val, föreslås att huvudmännen inom ramen för skolans val även ska få erbjuda undervisning i nybörjarspråk. Det föreslås också att det vid skolans val inte ska vara möjligt att minska antalet timmar i språkval.

Motsvarande ändringar har redan beslutats för grundsärskolan, som den 2 juli 2023 byter namn till anpassad grundskola (propositionen Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning, [prop. 2021/22:162], bet. 2021/22:UbU27, rskr. 2021/22:429).

Ändringar föreslås i skollagen (2010:800), skolförordningen (2011:185) och förordningen om dansarutbildning (2011:7). Ändringarna i de två förstnämnda föreslås träda i kraft den 1 juli 2024 och tillämpas första gången på utbildning från och med höstterminen 2024. För stadier som en elev har avslutat före ikraftträdandet föreslås att bestämmelserna i skolförordningens timplaner för grundskolan, specialskolan och sameskolan ska gälla i den äldre lydelsen. Det beslut om fördelning mellan årskurser av undervisningstid inom ett stadium som fattas utifrån en timplans nya lydelse ska inte tillämpas på årskurser som en elev har avslutat före ikraftträdandet av timplanen. Ändringarna i förordningen om dansarutbildning och följdändringarna i kursplanerna för moderna språk och teckenspråk för hörande föreslås träda i kraft den 1 juli 2024.

Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 4 §, 12 kap. 4 § och 13 kap. 4 § skollagen (2010:800) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

4 §¹

Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- musik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk, och
- teknik.

Härutöver ska det som ämnen finnas moderna språk som ska erbjudas varje elev inom ramen för språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.

Vidare ska det finnas *elevens val* och skolans val. *Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen.*

Skolans val får omfatta ett lokalt tillval, om Statens skolverk har godkänt en plan för undervisningen.

12 kap.

4 §²

Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- rörelse och drama eller musik,

¹ Senaste lydelse 2017:620.

² Senaste lydelse 2017:620.

– samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap, Bilaga 2

- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk,
- teckenspråk, och
- teknik.

För hörande elever gäller att ämnet musik ersätter ämnet rörelse och drama. För elever som tagits emot enligt 7 kap. 6 § första stycket 1 och 3 gäller att ämnet svenska ersätter ämnet teckenspråk, om dessa elever inte har behov av teckenspråk.

Härutöver ska det som ämnen finnas moderna språk som ska erbjudas varje elev inom ramen för språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.

Vidare ska det finnas *elevens val* och skolans val. *Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen.* Vidare ska det finnas skolans val.

13 kap.

4 §³

Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- musik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
- samiska,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk, och
- teknik.

Härutöver ska det som ämnen finnas moderna språk som ska erbjudas varje elev inom ramen för språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.

Vidare ska det finnas *elevens val* och skolans val. *Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen.* Vidare ska det finnas skolans val.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

³ Senaste lydelse 2017:620.

2. Lagen tillämpas första gången på utbildning som påbörjas höstterminen 2024.

Följande remissinstanser har inkommit med yttrande över promemorian: Barnombudsmannen (BO), Bildlärares Riksförening, Elevernas Riksförbund, Eskilstuna kommun, Friskolornas riksförbund, Föräldraalliansen Sverige, Göteborgs kommun, Historielärares förening, Idéburna skolors riksförbund, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Institutet för språk och folkminnen (Isof), Konstfack, Kungliga Musikaliska Akademien, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Laholms kommun, Malmö kommun, Myndigheten för delaktighet, Norrtälje kommun, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Språklärares riksförbund, Statens institutionsstyrelse (SiS), Statens skolinspektion, Statens skolverk, Statskontoret, Stockholms kommun, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Sveriges Lärare (Lärares Riksförbund och Lärareförbundet), Sveriges Skolledare (Sveriges Skolledarförbundet), Ulricehamns kommun, Uppvidinge kommun, Vallentuna kommun, Ystads kommun, Åre kommun och Örebro kommun.

Spontana yttranden har därutöver inkommit från: Göteborgs universitet (Utbildningsvetenskapliga fakulteten), Körliv i samverkan, Nationellt resurscentrum för teknikundervisning i skolan (CETIS), Malmö universitet (Fakulteten för lärande och samhälle), Institutionen kultur, språk och medier, Musikhögskolan i Malmö, Nationell Estetisk Kongress, Stockholms Musikpedagogiska Institut, Svenska Tecknare, Teknikföretagen, Unga tankar om musik, Waldorfskolofederationen och en privatperson.

Följande remissinstanser har förklarat att de avstår från att yttra sig eller har inte besvarat remissen: Bjurholms kommun, Degerfors kommun, Funktionsrätt Sverige, Föreningen Lärare i Samhällskunskap, Kungliga Svenska balettskolan, Kulturrådet, Kävlinge kommun, Musiklärares Riksförening, Nybro kommun, Nyköpings kommun, Nätverket Unga för tillgänglighet, Ovanåkers kommun, Pajala kommun, Regelrådet, Riksdagens ombudsmän (JO), Rädda Barnens ungdomsförbund, Same-skolstyrelsen, Skolforskningsinstitutet, Sorsele kommun, Strömstads kommun, Sundsvalls kommun, Svenska Balettskolan, Sveriges barn- och ungdomsorganisationer, Sveriges Elevråd, Sätters kommun, Tjörns kommun, Tomelilla kommun, UNICEF Sverige, Vadstena kommun, Värmdö kommun, Ånge kommun, Älvdalens kommun och Österåkers kommun.